

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет права та міжнародних відносин
Кафедра публічного та приватного права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ
« 01 » 09 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

для студентів

спеціальності	081 Право
освітнього рівня	першого (бакалаврського)
освітньої програми	081.00.01 Право

Київ – 2020

Розробники:

Чернега Андрій Петрович, к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладачі:

Чернега Андрій Петрович, к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин
Протокол від «26» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри публічного та приватного права (Лілія ОРЕЛ)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 081.00.01 Право 2020 р.

Гарант освітньої програми (Наталія СЕРГІЄНКО)

Робочу програму перевірено 2020 р.

Заступник декана (Анфіса НАШИНЕЦЬ-НАУМОВА)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол №__

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Теорія держави і права		
<i>Вид дисципліни</i>	обов'язкова	
<i>Мова викладання, навчання та оцінювання</i>	українська	
<i>Загальний обсяг кредитів / годин</i>	8 / 240	
<i>Курс</i>	1	1
<i>Семестр</i>	1,2	1,2
<i>Кількість змістових модулів з розподілом</i>	2	
<i>Обсяг кредитів</i>	8	8
<i>Обсяг годин, в тому числі:</i>	240	240
<i>Аудиторні</i>	112	32
<i>Модульний контроль</i>	16	-
<i>Семестровий контроль</i>	30	-
<i>Самостійна робота</i>	82	208
<i>Форма семестрового контролю</i>	Залік / Екзамен	Залік / Екзамен

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета

Дати уявлення студентам про теоретичні засади держави та права та сприяти оволодінню основними положеннями характеристик держави. Розкрити основні засади управління державою та механізму його здійснення, особливості правового статусу людини і громадянина. Навчити працювати з першоджерелами та застосовувати їх у практичній діяльності. Розвивати прагнення аналізувати політичну ситуацію в світі та давати їй правову оцінку.

Завдання:

- Навчити студентів вільно характеризувати державу за її формою
- Відпрацювати сутності юридичної термінології.
- Обґрунтувати необхідність правового виховання дітей і підлітків в контексті теорії держави та права.

Завдання навчальної дисципліни передбачають формування наступних компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК) –

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК) –

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК2. Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.

СК3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

Робота у Центрі Юридичної деонтології

Заняття в Центрі з дисципліни «Теорія держави і права» проводяться на основі раціонального поєднання активних форм і методів навчання з урахуванням майбутньої практичної діяльності студентів.

Зміст заняття включає короткочасне опитування студентів з контрольних питань теми, що вивчається, та самостійне, під керівництвом викладача, виконання ними практичного завдання згідно запропонованої фабули.

Під час занять в Центрі з дисципліни «Теорія держави і права» кожен студент має бути готовим викласти свої міркування з обговорюваних питань і аргументовано відстоювати свою позицію, яка містить аналіз вимог чинного законодавства, науково-методичної літератури, розумну критику, вміння поєднувати теоретичний матеріал з практичною діяльністю працівників юридичної сфери.

Обговорення питань теми може відбуватися у різних формах: співбесіди, загальної дискусії, вирішення практичних професійних ситуацій.

Метою занять в Центрі є поглиблення й закріплення теоретичних знань, одержаних студентами на лекціях і за підсумками самостійної роботи. Під час їх проведення студенти повинні:

- працювати із спеціальною та навчальною літературою, джерелами права, правозастосовчими та правотлумачними актами;
- правильно оперувати державно-правовими поняттями;
- вдало застосовувати загальнотеоретичні поняття та конструкції під час розв'язання конкретної життєвої ситуації.

3. Результати навчання за дисципліною

Студент має знати та розуміти, вміти:

ПРН2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.

ПРН18. Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи.

ПРН20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	Усього	у тому числі			
л.		с.	п.	Лабор.	с.р.
1 семестр					
Змістовий модуль 1.					
Теорія держави і права як наука та її місце в системі юридичних наук	6	2	2		2
Методи дослідження теорії держави і права	6	2	2		2
Держава як історичне явище	6	2	2		2
Модульний контроль	2				
Разом за змістовим модулем 1	20	6	6		6
Змістовий модуль 2.					
Держава як юридична категорія	6	2	2		2
Функції держави	6	2	2		2
Форма держави	6	2	2		2
Модульний контроль	2				
Разом за змістовим модулем 2	20	6	6		6
Змістовий модуль 3.					
Механізм держави	9	2	2		5
Громадянське суспільство	9	2	2		5
Демократична, соціальна та правова держава	10	2	2		6
Модульний контроль	2				
Разом за змістовим модулем 3	30	6	6		16
Змістовий модуль 4.					
Право як історичне явище	8	2	2		4
Поняття та соціальна цінність права	10	2	2		6
Норми права в системі соціальних норм	10	2	2		6
Норма права	10	2	2		6
Форма (джерела) права	10	2	2		6
Модульний контроль	2				
Разом за змістовим модулем 4	50	10	10		28
Усього годин за 1 семестр	120	28	28		56
2 семестр					
Змістовий модуль 5.					
Нормативно-правовий акт	6	2	2		2
Система права	10	4	2		4
Модульний контроль	2				
Разом за змістовим модулем 5	18	6	4		6
Змістовий модуль 6.					
Реалізація та застосування права	12	4	4		4
Правові відносини	14	4	6		4
Модульний контроль	2				
Разом за змістовим модулем 6	28	8	10		8
Змістовий модуль 7.					
Тлумачення норми права	6	2	2		2

Правова поведінка	8	2	4			2
Юридична відповідальність	8	2	4			2
Модульний контроль	2					
Разом за змістовим модулем 7	24	6	10			6
Змістовий модуль 8.						
Правовий статус людини та громадянина	6	2	2			2
Законність та правопорядок	6	2	2			2
Правові системи сучасності	6	2	2			2
Модульний контроль	2					
Семестровий контроль	30					
Разом за змістовим модулем 4	50	6	6			6
Усього годин за 2 семестр	120	26	30			26
Усього годин за I і II семестри	240	54	58			82

Тематичний план для заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	заочна форма					
	Усього	у тому числі				
л.		с.	п.	лабор.	с.р.	
1 семестр						
Змістовий модуль 1.						
Теорія держави і права як наука та її місце в системі юридичних наук	14	2	2			10
Методи дослідження теорії держави і права	10					10
Держава як історичне явище	14	2	2			10
Разом за змістовим модулем 1	38	4	4			30
Змістовий модуль 2.						
Держава як юридична категорія	11	1				10
Функції держави	10					10
Форма держави	13	1	2			10
Разом за змістовим модулем 2	34	2	2			30
Змістовий модуль 3.						
Механізм держави	15	1				14
Громадянське суспільство	15	1				14
Демократична, соціальна та правова держава	18		2			16
Разом за змістовим модулем 3	48	2	2			44
Усього годин за 1 семестр	120	8	8			104
2 семестр						
Змістовий модуль 4.						
Право як історичне явище	4	1	1			2
Поняття та соціальна цінність права	4	1	1			2
Норми права в системі соціальних норм	4	1	1			2
Норма права	4	1	1			2
Форма (джерела) права	6	2	2			2
Разом за змістовим модулем 4	22	6	6			10
Змістовий модуль 5.						
Нормативно-правовий акт	8	2	2			4
Система права	10					10
Разом за змістовим модулем 5	18	2	2			14

Змістовий модуль 6.						
Реалізація та застосування права	10					10
Правові відносини	10					10
Разом за змістовим модулем 6	20					20
Змістовий модуль 7.						
Тлумачення норми права	10					10
Правова поведінка	10					10
Юридична відповідальність	10					10
Разом за змістовим модулем 7	30					30
Змістовий модуль 8.						
Правовий статус людини та громадянина	10					10
Законність та правопорядок	10					10
Правові системи сучасності	10					10
Разом за змістовим модулем 8	30					30
Усього годин за 2 семестр	120	8	8			104
Усього годин за I і II семестри	240	16	16			208

5. Програма навчальної дисципліни

Семестр I

Змістовий модуль 1.

Тема 1: «Теорія держави і права як наука та її місце в системі юридичних наук»

ТДП як наука та навчальна дисципліна. Історичні етапи створення ТДП як юридичної науки. Об'єкт та предмет ТДП. Функції ТДП: гносеологічна, онтологічна, евристична, аксіологічна, прогностична, методологічна. Ідеологічна, політична та практична функції ТДП. Історико-теоретичні науки: загальна характеристика. Галузеві юридичні науки: загальна характеристика. Міжгалузеві юридичні науки: загальна характеристика. Взаємозв'язок ТДП з філософією та філософією права. Взаємозв'язок ТДП з історією держави і права. Взаємозв'язок ТДП з політологією. Взаємозв'язок ТДП з соціологією та соціологією права. Взаємозв'язок ТДП з психологією та психологією права

Тема 2: «Методи дослідження теорії держави і права»

Загально-філософські питання наукової методології та методів наукового пізнання. Методологія теорії держави і права та її роль у пізнанні державно-правових явищ. Взаємозв'язок предмета і методу науки. Структура методології теорії держави і права. Основні підходи до вивчення держави і права. Методологічні принципи. Логічні прийоми. Методи юридичного пізнання та їх класифікація (загальнонауковий, частковий, спеціальний, спеціально-юридичний). Методологія юридичної теорії і методологія юридичної практики. Необхідність методологічної підготовки спеціалістів юридичного профілю.

Тема 3: «Держава як історичне явище»

Теологічна теорія виникнення держави. Патріархальна теорія виникнення держави. Договірна теорія виникнення держави. Органічна теорія виникнення держави. Теорія насильства щодо виникнення держави. Психологічна теорія виникнення держави. Теорія інцесту – походження держави. Економічна (класова) теорія виникнення держави. Інші теорії виникнення держави: патримоніальна, гідравлічна, космічна, технократична Держава – продукт

суспільного розвитку. Ознаки держави, що відрізняють її від первіснообщинного ладу. Загальні закономірності виникнення держави.

Змістовий модуль 2.

Тема 4: «Держава як юридична категорія»

Поняття та ознаки держави як юридичної категорії. Територія України – як одна з основних ознак держави. Публічна влада – як одна з основних ознак держави. Суверенітет народу. Суверенітет держави. Інститут громадянства в Україні. Конституція України – основний нормативний акт України. Формальні реквізити державної влади в Україні. Державна влада: ознаки та види. Класова сутність держави. Загально-соціальний підхід до сутності держави. Типологія держави: формаційний підхід. Типологія держави: цивілізаційний підхід.

Тема 5: «Функції держави»

Політична функція держави. Економічна функція держави. Соціальна функція держави. Культурно-виховна функція держави. Екологічна функція держави. Правоохоронна функція держави. Правозахисна функція держави. Фіскальна (податкова) функція держави. Інформаційна функція держави. Співробітництво та інтеграція з сучасними країнами – зовнішня функція держави. Оборонна функція держави. Функція забезпечення миру та підтримки світового правопорядку. Правові форми здійснення функцій держави.

Тема 6: «Форма держави»

Форма держави: загальна характеристика, поняття та елементи. Монархія як форма правління. Необмежена монархія: поняття, ознаки, приклади. Обмежена монархія: поняття, ознаки, приклади. Абсолютна монархія на прикладі країн Аравійського півострову. Парламентська монархія Великої Британії. Парламентська монархія Іспанії. Парламентська монархія Норвегії. Парламентська монархія Швеції. Парламентська монархія Японії. Республіканська форма правління: поняття ознаки та види. Парламентська республіка. Президентська республіка. Змішана республіка. Унітарна держава на прикладі України. Федеративна держава на прикладі США. Конфедеративний союз: поняття, ознаки, приклади. Співдружність як особлива форма державного устрою. Державний режим: поняття, ознаки, види.

Змістовий модуль 3.

Тема 7: «Механізм держави»

Механізм держави: поняття, ознаки та структура (елементи). Принципи здійснення державної влади. Методи здійснення державної влади. Принцип поділу державної влади. Вето – як інститут стримування і протипаг органів державної влади в Україні. Імпічмент – як інститут стримування і протипаг органів державної влади в Україні. Спільне формування органів влади та інші інструменти системи струмування та протипаг органів державної влади в Україні. Інститут уповноваженого ВР України з прав людини (омбудсман) за додержанням конституційних прав і свобод людини. Державний апарат та державні органи – як складова механізму держави. Державні підприємства і установи – як складові механізму держави. Місце і роль правоохоронних органів у структурі державних органів України. Законодавча влада України: завдання та функції. Виконавча влада України: завдання та функції. Судова влада України: завдання та функції. Місцеві державні органи виконавчої влади в Україні. Державний службовець та посадова особа в Україні.

Тема 8: «Громадянське суспільство»

Поняття та ознаки громадянського суспільства. Розвиток політико-правової думки про громадянське суспільство. Структура громадянського суспільства. Взаємодія громадянського суспільства і держави. Становлення та розвиток громадянського суспільства в Україні.

Тема 9: «Демократична, соціальна та правова держава»

Демократична держава: поняття, ознаки та форми демократії. Поняття та ознаки правової держави. Принципи правової держави. Принцип верховенства права. Формування концепції

розвитку правової держави. Поняття та ознаки соціальної держави. Принципи соціальної держави. Становлення та розвиток ідеї соціальної держави.

Змістовий модуль 4.

Тема 10: «Право як історичне явище»

Соціальна природа права. Причини виникнення права. Вплив звичаїв на формування права в Україні. Теологічна теорія походження права. Теорія природного права. Теорія юридичного позитивізму. Історична теорія походження права. Психологічна теорія походження права. Соціологічна теорія походження права. Теорія примирення. Марксистська теорія походження права. Взаємозв'язок права і держави.

Тема 11: «Поняття та соціальна цінність права»

Право – поняття та ознаки. Сутність права. Цінність права. Загально-соціальні функції права. Спеціально-юридичні функції права. Компенсаційна та відновна функції права. Загально-соціальні принципи права. Загально-правові принципи права. Галузеві принципи права (принципи кримінального права, цивільного та сімейного права, трудового права). Міжгалузеві принципи права (у сфері процесуальних відносин, господарське право). Принципи інститутів права (наприкладі виборчого права). Об'єктивне право. Суб'єктивне право.

Тема 12: «Норми права в системі соціальних норм»

Поняття та ознаки та класифікація соціальних норм. Співвідношення соціальної норми із нормою права. Право і мораль. Право і звичай. Право і релігія. Мораль, як система правил поведінки, ідеалів, цінностей та категорій. Моральні засади сучасного законодавства України. Вплив християнської релігії на формування права в Україні. Звичаї у сімейному праві України. Звичаї у цивільному праві України. Звичаї у кримінальному праві України. Звичай у конституційному праві України. Звичай у господарському праві України.

Тема 13: «Норма права»

Поняття та ознаки норми права. Класифікація норм за предметом правового регулювання. Класифікація норм права за субординацією у правовому регулюванні. Класифікація норм права за суб'єктами правотворчості. Класифікація норм права за функціональною спрямованістю. Норми-засади в законодавстві України. Норми-принципи в законодавстві України. Установчі норми в законодавстві України. Норми-дефініції в законодавстві України. Темпоральні норми в законодавстві України. Норми-преюдиції в законодавстві України. Норми-фікції в законодавстві України. Норми-колізії в законодавстві України. Структура норми права: гіпотеза, диспозиція, санкція.

Тема 14: «Форма (джерело) права»

Форма і джерело права: співвідношення понять. Правовий звичай: поняття, ознаки, види. Міжнародно-правовий звичай. Звичай у цивільному праві України. Звичай у сімейному праві України. Правовий прецедент: поняття, ознаки та види. Юридичний прецедент як джерело права в Україні. Договір – як джерело права в Україні. Релігійний текст як джерело права. Юридична доктрина – джерело права.

Семестр II

Змістовий модуль 5.

Тема 15: «Нормативно-правовий акт»

Поняття та ознаки нормативно-правового акту. Класифікація НПА: загальна характеристика. НПА Верховної Ради України, поняття, види, порядок прийняття. НПА Кабінету Міністрів України: поняття, види, порядок прийняття. НПА Президента України: поняття, види, порядок прийняття. НПА місцевих державних адміністрацій: поняття, види, порядок прийняття. НПА місцевих органів самоврядування, поняття, види, порядок прийняття. Юридична сила закону – властивість НПА. Закон – основний нормативно-правовий акт України. Підзаконний НПА:

поняття, ознаки та система. Юридична сила нормативних актів Автономної Республіки Крим. Дія НПА в часі. Дія НПА в просторі. Дія НПА по колу осіб. Систематизація НПА: поняття та форми.

Тема 16-1: «Система права»

Поняття, ознаки та структура системи права. Структурні елементи системи права: норми права; інститути права; підгалузі права; галузі права. Норма права – первинний, початковий елемент системи права, з якого складаються інститути та галузі права. Галузь права та її ознаки. В основі поділу права на галузі лежать предмет (матеріальний критерій) і метод (юридичний критерій) правового регулювання. Імперативний і диспозитивний методи. Загальна характеристика основних галузей права України – конституційне та адміністративне право, цивільне та сімейне право, кримінальне право, трудове, житлове, земельне, міжнародне право, процесуальне право. Інститути та підгалузі права. Ознаки інституту права. Види правових інститутів (простий і складний інститути). Підгалузь права.

Тема 16-2: «Система права»

Публічне і приватне право. Предмет і метод публічного права. Матеріальне і процесуальне право. Матеріальне і процесуальне право співвідносяться як зміст і форма правового регулювання. Особливості норм матеріального та процесуального права. Національне та міжнародне право. Співвідношення національного та міжнародного права розкривається у формах, принципах взаємодії цих двох складових системи права та способах їх трансформації. Розрізняють три форми (концепції) взаємодії національного і міжнародного права – примату національного права, примату міжнародного, змішана форма. Принципи співвідношення національного і міжнародного права: принцип пріоритету міжнародного права (міжнародних договорів) над національним; принцип пріоритету національного права над міжнародним; принцип дуалізму – передбачає взаємодію обох систем права (національного і міжнародного), оскільки ґрунтується на визнанні їх наявності. Способи трансформації норм міжнародного права до національної системи права – прямий, непрямий, змішаний. Співвідношення системи права і системи законодавства.

Змістовий модуль 6.

Тема 17-1: «Реалізація та застосування права»

Поняття та ознаки реалізації норми права. Соціальне призначення права. Різні наукові підходи до розуміння реалізації права. Суб'єкти та об'єкти реалізації права. Принципи реалізації права. Способи та форми реалізації норми права. Механізм реалізації права. Правозастосування: поняття та ознаки. Суб'єкти та об'єкти правозастосування. Відмінність від реалізації права. Підстави та форми правозастосування. Застосування права правоохоронними та правозахисними органами» (на прикладі суду, поліції, прокуратури, виконавчої служби, нотаріату, органів реєстрації актів цивільного стану, служб у справах дітей тощо).

Тема 17-2: «Реалізація та застосування права»

Вимоги та стадії застосування права. Особливості правозастосовної діяльності (суддів / прокуратури / поліції, тощо). Акт застосування норми права. Поняття правозастосовного акту, його ознаки, класифікація (види) актів. Відмінність правозастосовних актів від нормативно-правових. Структура правозастосовного акту (акти судових та правоохоронних органів як приклад). Прогалини у законодавстві: аналогія закону та права. Поняття та причини виникнення прогалин. Види прогалин, шляхи виправлення та усунення прогалин в законодавстві. Аналогія закону та її види. Аналогія права. Юридичні колізії. Поняття та ознаки юридичної колізії. Причини виникнення, види колізій, шляхи подолання колізій у праві. Юридичні колізії на прикладі цивільного, сімейного та трудового законодавства (на вибір).

Тема 18-1: «Правові відносини»

Поняття, ознаки та підстави виникнення правовідносин. Правовідносини можуть виникати, існувати, змінюватися та припинятися лише за наявності необхідних передумов (підстав). Розрізняють загальні (матеріальні) і спеціальні (юридичні) підстави виникнення правовідносин. Класифікація правовідносин: за предметом правового регулювання виділяють; за функціями права

розрізняють; за характером обов'язків; за ступенем визначеності суб'єктів: за субординацією в правовому регулюванні; за розподілом прав і обов'язків; за волевиявленням сторін. Структура (елементи) правовідносин. Правовідносини складаються з наступних структурних елементів: суб'єктів права; об'єкту права; суб'єктивного права (законний інтерес) та юридичного обов'язку – юридичний зміст. Суб'єкти правовідносин. Фізичні особи. Правосуб'єктність. Складовими правосуб'єктності є – правоздатність, дієздатність та деліктоздатність. Юридичні особи – суб'єкти правовідносин: Ознаки та види юридичних осіб.

Тема 18-2: «Правові відносини»

Об'єкти правовідносин. Розрізняють матеріальні та нематеріальні блага і цінності. Суб'єктивне право і юридичний обов'язок. Правомочність – складова частина змісту суб'єктивного права. Суб'єктивне право складається з тріади структурних елементів (правомочностей): право на здійснення певних дій; право вимагати від іншого суб'єкта виконання (додержання) юридичного обов'язку; право на захист. Поняття та зміст юридичного обов'язку. Поняття та ознаки законного інтересу. Види законних інтересів. Співвідношення законного інтересу із суб'єктивним правом. Спільні та відмінні риси суб'єктивних прав та законних інтересів. Поняття та ознаки юридичних фактів. Юридичні факти класифікують за різними ознаками: за вольовою, за відповідністю чи невідповідністю нормам права, за характером юридичних наслідків, за складом, за суб'єктом, за галузевою належністю тощо.

Змістовий модуль 7.

Тема 19: «Тлумачення норми права»

Поняття та об'єктивна необхідність тлумачення норм права. Суб'єкти тлумачення норм права. Офіційне та неофіційне тлумачення. Поділ (різновиди) офіційного тлумачення. Способи тлумачення норм права. Види тлумачення норм права: буквальне, поширювальне, обмежувальне. Акт офіційного тлумачення норми права: поняття та ознаки, види актів офіційного тлумачення, акти судового тлумачення норм права, акти адміністративного тлумачення норм права. Особливості казуального та адміністративного тлумачення. Офіційне тлумачення конституційних норм, як одна із форм забезпечення судового захисту прав людини і громадянина Конституційним Судом України. Акти тлумачення Конституційного Суду України.

Тема 20: «Правова поведінка»

Поняття поведінки та правової поведінки. Ознаки правової поведінки. Види правової поведінки. Правомірна поведінка та її склад. Види правомірної поведінки. Правопорушення: ознаки та види. Поділ правопорушень за ступенем суспільної небезпеки; поділ правопорушень за галузями права. Юридичний склад правопорушення: поняття та елементи; суб'єкт правопорушення; суб'єктивна сторона правопорушення; об'єкт правопорушення; об'єктивна сторона правопорушення. Зловживання правом та об'єктивне протиправне діяння.

Тема 21: «Юридична відповідальність»

Поняття та ознаки юридичної відповідальності. Мета, завдання та функції юридичної відповідальності (охоронна, захисна, профілактична, каральна, виховна). Принципи юридичної відповідальності: законності, обґрунтованості, справедливості, доцільності, невідворотності, своєчасності. Види юридичної відповідальності: кримінальна, адміністративна, цивільна, господарська, трудова, конституційна, міжнародна.

Змістовий модуль 8.

Тема 22: «Правовий статус людини та громадянина»

Людина, особа, громадянин – співвідношення понять. Правовий статус особи та його різновиди: поняття та складові правового статусу, види правового статусу. Правовий статус громадянина: поняття та складові, характерні та відмінні риси від правового статусу людини (особи). Теорія поколінь прав людини. Основні конституційні права громадянина України. Основні конституційні обов'язки громадянина України.

Тема 23: «Законність та правопорядок»

Поняття законності та її виміри. Законність як принцип, метод і режим. Взаємозв'язок законності і демократії. Вплив законності на становлення та розвиток демократії. Вплив демократії на зміцнення законності. Конституційна законність – як стан правової організації суспільно-політичного життя. Принципи законності: відповідність закону; верховенство закону в системі нормативно-правових актів; єдність законності, загальність законності; взаємозв'язок законності і доцільності; реальність законності; невідворотність відповідальності за правопорушення; зумовлення законності демократичним режимом. Гарантії законності – загальні та спеціальні. Спеціальні (юридичні) засоби забезпечення законності.

Тема 24: «Правові системи сучасності»

Поняття та ознаки правової системи. Структурні елементи правової системи. Співвідношення понять: правова система і право; правова система і система права; правова система і законодавство. Поняття та ознаки «типу сім'ї», види правових сімей. Загальна характеристика романо-германської, англо-американської, змішаної, релігійної та традиційної (далекосхідна і африканська групи) правових сімей.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

для денної форми навчання

I семестр

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Зм.Модуль 1		Зм.Модуль 2		Зм.Модуль 3		Зм.Модуль 4	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	3	3	3	3	3	3	5	5
2	Відвідування семінарських занять	1	3	3	3	3	3	3	5	5
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5	1	5
4	Робота на семінарських заняттях	10	3	30	3	30	3	30	5	50
5	Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
	Макс. кількість балів за видами поточного контролю (МВ)	-		66		66		66		86
	Разом		284							
	Коефіцієнт		0.352							
	Підсумковий бал		100							

II семестр

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Зм.Модуль 5		Зм.Модуль 6		Зм.Модуль 7		Зм.Модуль 8	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	3	3	4	4	3	3	3	3
2	Відвідування семінарських занять	1	2	2	5	5	5	5	3	3
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5	1	5
4	Робота на семінарських заняттях	10	2	20	5	50	5	50	3	30
5	Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
	Макс. кількість балів за видами поточного контролю (МВ)	-		55		89		88		66
	Разом		298							
	Коефіцієнт		0.201							
	Підсумковий бал проміжного контролю		60							
	Іспит		40							
	Підсумковий бал		100							

для заочної форми навчання

I семестр

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Зм.Модуль 1		Зм.Модуль 2		Зм.Модуль 3	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	2	2	1	1	1	1
2	Відвідування семінарських занять	1	2	2	1	1	1	1
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5
4	Робота на семінарських заняттях	10	2	20	1	10	1	10
	Макс. кількість балів за видами поточного контролю (МВ)	-		29		17		17
	Разом		63					
	Коефіцієнт		1.587					
	Підсумковий бал		100					

II семестр

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Зм.Модуль 4		Зм.Модуль 5		Зм.Модуль 6		Зм.Модуль 7		Зм.Модуль 8	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	3	3	1	1						
2	Відвідування семінарських занять	1	3	3	1	1						
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5	1	5	1	5	1	5
4	Робота на семінарських заняттях	10	3	30	1	10						
	Макс. кількість балів за видами поточного контролю (МВ)	-		41		17						
	Разом		58									
	Коефіцієнт		1.034									
	Підсумковий бал проміжного контролю		60									
	Іспит		40									
	Підсумковий бал		100									

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

Завдання:

1. Скласти словник основних понять і термінів теорії держави і права.
2. Скласти схеми до кожної теми з дисципліни.
3. Назвати і охарактеризувати основні категорії кожної теми дисципліни.

Критерії оцінювання

Бал	Критерій
5	студент засвоїв теоретичний матеріал, який винесений на самостійну роботу, застосування для оформлення результатів самостійної роботи не тільки рекомендованої, а й додаткової літератури та творчого підходу; чітке володіння понятійним апаратом, теорією; вміння використовувати їх для виконання конкретних практичних завдань, розв'язання ситуацій. Оформлення результатів самостійної роботи повинно бути логічним та послідовним.
4	студент засвоїв теоретичний матеріал з відповідної теми який винесений на самостійну роботу, та наявне вміння орієнтуватися в ньому, усвідомлене застосування знань для розв'язання практичних задач; за умови виконання всіх вимог, які передбачено для оцінки "5 балів", при наявності незначних помилок або не зовсім повних висновків за одержаними результатами. Оформлення виконаного завдання з самостійної роботи має бути послідовним.
3	студент не повністю засвоїв тему для самостійного опрацювання не досконало володіє основними поняттями та положеннями навчальної дисципліни, невпевнено орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, непереконливо відповідає, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність знань.
1-2	студент не опанував навчальний матеріал з відповідної теми для самостійного опрацювання, не знає основних понять і термінів наукової дисципліни, не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутнє наукове або логічне мислення.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в письмовому вигляді з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

Критерії оцінювання

Бал	Критерії
24-25	Студент вирішив всі завдання абсолютно вірно і повно дав відповіді на питання як теоретичного, так і практичного характеру. Логічно і послідовно аргументував і виклав свою точку зору.
20-23	Студент вирішив завдання з 1 помилкою, відповідь на питання містить повне розгорнуте, правильне та обґрунтоване викладення матеріалу, допущено 2-3 помилки при вирішенні практичних завдань.
15-19	Студент правильно і повно вирішив більшість, але не всі завдання, відповідь на запитання є не повністю аргументованою; допускає незначні неточності
10-14	Студент правильно вирішив половину завдань; думка викладена з порушенням логіки подання матеріалу. Студент правильно вирішив ситуацію, проте не зовсім слушно аргументує її, або враховує не всі, а деякі умови ситуації. Вирішує декілька завдань поверхнево.
5-9	Студент вирішив трохи менше половини завдань; може дати визначення юридичного поняття. Відповідь на запитання дає неповно і поверхнево.
0-4	Студент не вирішив більшість завдань або вирішив неправильно; відповіді на питання є неповними; неправильно обґрунтовує своє рішення.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Навчальні досягнення студентів з дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок на семінарських заняттях та під час виконання самостійної роботи, розширення кількості підсумкових балів до 100.

Семестровий контроль знань студентів з дисципліни здійснюється у формі екзамену.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Теорія держави і права як юридична наука, її предмет та функції.
2. Теорія держави і права в системі юридичних наук.
3. Співвідношення теорії держави і права із суспільними науками.
4. Методологія і методи в пізнанні держави і права.
5. Теорії походження держави і права, їх зміст та значення.
6. Публічна влада в первісній общині. Загальні закономірності виникнення держави.
7. Нормативне регулювання в первісній общині. Загальні закономірності виникнення права.
8. Поняття держави та різні її аспекти.
9. Державна влада: поняття і ознаки.
10. Типологія держави.
11. Державний суверенітет. Суверенні права.
12. Народний суверенітет і національний суверенітет.
13. Поняття та класифікація функцій держави.
14. Функції сучасної держави: загальний огляд.
15. Правові форми здійснення функцій держави.
16. Поняття і структура форми держави.

17. Форма правління держави, її різновиди.
18. Форма державного устрою, її різновиди.
19. Державний режим: поняття та різновиди.
20. Механізм держави і його структура. Державний апарат та його ознаки.
21. Орган державної влади. Класифікація органів державної влади.
22. Державна служба і її види. Державний службовець, посадова особа.
23. Принципи організації і діяльності державного апарату.
24. Принцип поділу влади. Механізм стримувань і противаг.
25. Загальна характеристика законодавчої, виконавчої та судової гілок влади.
26. Термін «право» в юридичній науці.
27. Головні підходи до праворозуміння.
28. Поняття та ознаки права.
29. Функції права.
30. Цінність права.
31. Поняття, загальні риси і види соціальних норм. Співвідношення технічних норм і норм права.
32. Право і мораль.
33. Право і релігійні норми.
34. Право і корпоративні норми.
35. Поняття джерела права. Види джерел права.
36. Нормативно-правовий акт і нормативно-правовий договір як джерела права.
37. Правовий звичай як джерело права.
38. Судовий прецедент і судова практика як джерела права.
39. Правова доктрина як джерело права.
40. Поняття, риси і класифікація принципів права.
41. Основоположні принципи права.
42. Загальні принципи права. Міжгалузеві та галузеві принципи права.
43. Значення принципів права для правового регулювання.
44. Поняття, риси та види правового регулювання, його ефективність.
45. Способи та типи правового регулювання.
46. Методи правового регулювання. Правовий режим.
47. Поняття, структура та функції правосвідомості. Види правосвідомості.
48. Правосвідомість і право.
49. Поняття та види деформації правосвідомості.
50. Правова культура суспільства.
51. Правова культура особистості.
52. Поняття та ознаки норми права.
53. Структура норми права.
54. Класифікація норм права.
55. Спеціалізовані норми права.
56. Поняття та структура системи права.
57. Публічне і приватне право.
58. Матеріальне та процесуальне право.
59. Галузі та інститути права.
60. Співвідношення національного і міжнародного права.
61. Система законодавства, її співвідношення із системою права.
62. Структура системи законодавства.
63. Нормотворчість: поняття і види.
64. Функції та принципи нормотворчості.
65. Стадії створення нормативно-правових актів.
66. Нормотворча техніка: поняття, елементи. Юридична термінологія.
67. Поняття та ознаки нормативно-правового акта.
68. Поняття та ознаки закону.

69. Види законів. Кодекс як особливий різновид закону.
70. Підзаконні нормативні правові акти: поняття та класифікація.
71. Дія нормативно-правових актів у часі.
72. Дія нормативно-правових актів у просторі та за колом осіб.
73. Поняття систематизації законодавства.
74. Облік, інкорпорація та консолідація як форми систематизації нормативно-правових актів.
75. Кодифікація як особлива форма систематизації нормативно-правових актів.
76. Поняття і риси правових відносин. Види правових відносин.
77. Суб'єкти правових відносин, їх види.
78. Правосуб'єктність.
79. Суб'єктивні права і юридичні обов'язки суб'єктів правових відносин. Правовий статус.
80. Поняття і види об'єктів правових відносин.
81. Юридичні факти та їх класифікація. Фактичний склад.
82. Поняття і види юридично значущої поведінки. Правомірна поведінка.
83. Правопорушення: поняття і ознаки.
84. Склад і види правопорушень.
85. Об'єктивно неправомірна поведінка.
86. Зловживання правом.
87. Поняття, ознаки та підстави юридичної відповідальності.
88. Види юридичної відповідальності.
89. Цілі, функції і принципи юридичної відповідальності.
90. Поняття та форми реалізації норм права.
91. Застосування норм права як специфічна форма їх реалізацій.
92. Стадії застосування норм права.
93. Принципи застосування норм права.
94. Акти правозастосування, їх види.
95. Колізії в законодавстві, їх види.
96. Прогалини в законодавстві і засоби їх подолання та усунення.
97. Поняття тлумачення норм права.
98. Способи тлумачення норм права.
99. Офіційне і неофіційне тлумачення норм права.
100. Тлумачення норм права за обсягом їх правового змісту.
101. Інтерпретаційні акти, їх види.
102. Поняття прав людини.
103. Генеза прав людини.
104. Види прав людини.
105. Національні та міжнародні гарантії прав людини.
106. Обов'язки держави у сфері прав людини.
107. Поняття та ознаки громадянського суспільства.
108. Структура громадянського суспільства.
109. Політична система суспільства. Держава і політичні партії в політичній системі суспільства.
110. Демократична держава. Демократія як форма реалізації народовладдя.
111. Форми та інститути демократії.
112. Демократія і самоврядування.
113. Поняття і ознаки правової держави.
114. Верховенство права. Верховенство права і законність.
115. Поняття правопорядку.
116. Поняття і ознаки соціальної держави.
117. Поняття та структура правової системи.
118. Класифікація правових систем сучасності. Правова система України.
119. Загальна характеристика романо-германської і англо-американської правових систем.
120. Загальна характеристика релігійних і традиційних правових систем.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична карта дисципліни

для денної форми навчання

Разом: 240 год., із них: лекції – 54 год., семінарські заняття – 58 год.,
модульний контроль – 16 год., самостійна робота – 82 год., семестровий контроль – 30 год.

I СЕМЕСТР

Разом: 120 год., із них: лекції – 28 год., семінарські заняття – 28 год.,
модульний контроль – 10 год., самостійна робота – 56 год

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 1. (66 б)		Змістовий модуль 2. (66 б)		Змістовий модуль 3. (66 б)		Змістовий модуль 4. (66 б)		
Лекції (бали)	Л1(1бал) Л21(1бал)	Л3 (1бал)	Л4(1бал) Л5(1бал)	Л6(1бал)	Л7(1бал)	Л8(1бал) Л9(1бал)	Л10(1бал) Л11(1бал)	Л12(1бал) Л13(1бал)	Л14 (1бал)
Семінарські заняття (бали)	С1 1-11 балів	С2 1-11 балів С3 1-11 балів	С4 1-11 балів С5 1-11 балів	С6 1-11 балів	С7 1-11балів	С8 1-11 балів С9 1-11 балів	С10 1-11 балів С11 1-11балів	С12 1-11балів С13 1-11 балів	С14 1-11 балів
СР (бали)	5 балів		5 балів		5 балів		5 балів		
Поточний контроль (вид, бали)		Мкр - 25балів		Мкр - 25балів		Мкр - 25балів			Мкр – 25 балів
Підсумковий контроль (вид, бали)	Залік (100 балів)								

II СЕМЕСТР

Разом: 120 год., із них: лекції – 26 год., семінарські заняття – 30 год.,

модульний контроль – 8 год., самостійна робота – 26 год., семестровий контроль – 30 год.

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 5. (55 б)		Змістовий модуль 6. (89 б)		Змістовий модуль 7. (88 б)	Змістовий модуль 8. (66 б)
Лекції (бали)	<i>Л1(1бал) Л21(1бал)</i>	<i>Л3(1бал)</i>	<i>Л4(1бал)</i>	<i>Л5(1бал) Л6(1бал) Л7(1бал)</i>	<i>Л8(1бал) Л9(1бал) Л10(1бал)</i>	<i>Л11(1бал) Л12(1бал) Л13(1бал)</i>
Семінарські заняття (бали)	<i>С 1(11 б)</i>	<i>С 2(11 б)</i>	<i>С 3(11 б) С 4(11 б)</i>	<i>С 5(11 б) С 6(11 б) С 7(11 б)</i>	<i>С 8(11 б) С 9(11 б) С 10(11 б) С 11(11 б) С 12(11 б)</i>	<i>С 13(11 б) С 14(11 б) С 15(11 б)</i>
СР (бали)	<i>5 балів</i>		<i>5 балів</i>		<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>
Поточний контроль (вид, бали)		<i>Мкр - 25балів</i>		<i>Мкр - 25балів</i>	<i>Мкр - 25балів</i>	<i>Мкр- 25 балів</i>
Підсумковий контроль (вид, бали)	<i>Екзамен (40 балів)</i>					

для заочної форми навчання

Разом: 240 год., із них: лекції –16 год., семінарські заняття –16 год., самостійна робота – 208 год.

I СЕМЕСТР

Разом: 120 год., із них: лекції – 8 год., семінарські заняття – 8 год., самостійна робота – 104 год

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 1. (29 б)		Змістовий модуль 2. (17 б)			Змістовий модуль 3. (17 б)		
Лекції (бали)	<i>Л1(1бал)</i>	<i>Л 2 (1бал)</i>	<i>Л3(1бал)</i>			<i>Л4(1бал)</i>		
Семінарські заняття (бали)	<i>С 1 1-11 балів</i>	<i>С 2 1-11 балів</i>		<i>С 3 1-11 балів</i>			<i>С 4 1-11 балів</i>	
СР (бали)	<i>5 балів</i>		<i>5 балів</i>			<i>5 балів</i>		
Підсумковий контроль (вид, бали)	<i>Залік (100 балів)</i>							

II СЕМЕСТР

Разом: 120 год., із них: лекції – 8 год., семінарські заняття – 8 год., самостійна робота –104 год.

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 4. (66 б)		Змістовий модуль 5. (55 б)		Змістовий модуль 6. (89 б)	Змістовий модуль 7. (88 б)	Змістовий модуль 8. (66 б)
Лекції (бали)	<i>Л1(1бал)</i>	<i>Л2(1бал) Л3(1бал)</i>	<i>Л4(1бал)</i>				
Семінарські заняття (бали)	<i>С 1(11 б)</i>	<i>С 2(11 б) С 3(11 б)</i>		<i>С 4(11 б)</i>			
СР (бали)	<i>5 балів</i>		<i>5 балів</i>		<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>
Підсумковий контроль (вид, бали)	<i>Екзамен (40 балів)</i>						

8. Рекомендована література

Базова

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. — 1990. — № 31. — Ст. 429.
3. Постанова Верховної Ради УРСР "Про проголошення незалежності України" від 24 серпня 1991 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. — 1991. — № 38. — Ст. 502.
4. Балинська О.М., Гарасимів Т.З. Проблеми теорії держави і права: навч.-метод. посіб. / Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. — Л.: ЛьвДУВС, 2018. — 320 с.
5. Гусарев С.Д., Олійник А.Ю., Слюсаренко О.Л. Теорія права і держави: навч. посібник / Київський національний ун-т внутрішніх справ. — К.: Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2016. — 270 с.
6. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. / Р.А. Калюжний, С.М. Тимченко, Н.М. Пархоменко, С.М. Легуша. — К.: Видавець Паливода А.В., 2017. — 296 с.
7. Зайчук О.В., Заєць А.П., Журавський В.С., Копиленко О.Л., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О.В. Зайчук (ред.), Н.М. Оніщенко (ред.). — 2-ге вид., переробл. і доп. — К.: Юрінком Інтер, 2018. — 688с.
8. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Теорія держави і права (схеми, таблиці, поняття): Навчальний посібник. — К., 2016. — 127 с.
9. Копиленко О.Л., Зайчук О.В., Заєць А.П., Журавський В.С., Оніщенко Н.М., Бобровник С.В. Загальна теорія держави і права (основні поняття, категорії, правові конструкції та наукові концепції): навч. посіб. / МОН України. — К.: Юрінком Інтер, 2015. — 400 с.
10. Коталейчук С.П. Теорія держави та права: навч. посібник для підготовки до держ. іспитів. — К.: КНТ, 2014. — 320 с.
11. Осауленко О.І. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. для студентів ВНЗ / Київський національний університет внутрішніх справ. — К.: Істина, 2017. — 336 с.
12. Пендюра М.М. Теорія держави і права: посіб. для підгот. до іспитів / Київський національний ун-т внутрішніх справ — К.: ТЕКСТ, 2018. — 188с.
13. Теорія держави і права: навч. посіб. у визначеннях і табл. / Т. Г. Каткова. - 2-ге вид., допов. - Харків : Право, 2020. — 94
14. Теорія держави і права: навч. посіб. / Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : ЛьвДУВС, 2020. - 267 с.
15. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: [підруч. для юрид. ВНЗ] / Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвеева ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.", Одес. держ. ун-т внутр. справ. - 2-ге вид., випр. і допов. - Київ : Юрінком Інтер, 2019. - 581 с

Допоміжна

16. Котюк В. О. Основи держави і права: Навч. посіб. Вид. 3тє, доп. і перер. / Котюк В. О. — К.: Вентурі, 2001. — 432 с.
17. Котюк В. О. Теорія права: курс лекцій: Навч. посіб./Котюк В. О. -К.: Вентурі, 1996. - 208 с.
18. Котюк В. О. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. / Котюк В.О. — К.: Атіка, 2005. — 592 с.
19. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти): Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-є — вид., змін. й доповн. / М.В. Кравчук (авт.- упоряд.). — К.: Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2014. — 608 с.
20. Петришин О. В. та ін. Теорія держави і права: підручник / за ред. дра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. В. Петришина ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х. : Право, 2014. — 245 с.
21. Петришин О. В., Погребняк С. П., Смородинський В. С. та ін. Теорія держави і права; за ред. О.В.Петришина.-Х.: Право, 2015. — 368 с.

22. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: Підручник. – 4-те видання. – К.: Алерта, 2017. – 528с.
23. Теорія держави і права : [підручник] / [за вимогами кредитномодульної системи навчання] / Є.О. Гіда, Є.В. Білозьоров, А.М. Завальний та ін.; за заг. ред. Є.О. Гіди. – К. : ФОП О.С. Ліпкан, 2011. – 576 с.
24. Теорія держави і права : навч. посіб. / [О. О. Тихомиров, М. М. Мікуліна, Ю.А. Іванов та ін.] ; за заг. ред. Л. М. Стрельбицької. – Київ : Кондор Видавництво, 2016. – 332 с.
25. Тетарчук І., Дяків Т. Теорія держави і права: навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 184 с.